

Helena Hricová

Rozhovor s doc. PhDr. Ladislavem Cabadou, Ph.D.

9. a 10. září 2009 byla katedra politologie a mezinárodních vztahů (KAP) pořadatelem 4. Kongresu českých politologů. Mohl byste na začátku rozhovoru uvést, jaké je poslání těchto kongresů?

První kongres českých politologů se konal za garance Masarykovy univerzity v roce 2000 v Brně a byl chápán zejména jako akce, jež by měla více provázat dvě největší česká politologická centra, která se po roce 1989 etablovala v Praze – na Vysoké škole ekonomické a Univerzitě Karlově – a v Brně na Masarykově univerzitě. Po celou první dekádu byly institucionální i obsahové kontakty mezi oběma centry velmi řídké, navíc se většinou vyvíjela odlišně metateoreticky i paradigmaticky – zatímco brněnská politologická pracoviště se poměrně rychle přiklonila k empiricko-analytickému přístupu, na pražských pracovištích – s jistou výjimkou VŠE – dominoval normativně-teoretický a politicko-filosofický přístup. Brněnské setkání tak založilo tradici setkávání nejen českých politologů, přičemž oba zmíněné – spíše ideálnětypické – přístupy byly akceptovány jako formativní součást české politologie. Tento trend potvrdily i další kongresy – v roce 2003 v Praze na Vysoké škole zemědělské, v roce 2006 pak na Univerzitě Palackého v Olomouci.

Sborník z olomouckého kongresu je dobře znám svým rozsahem, když se zařadil mezi nejlustší publikace vydané v České republice. Svědčí to o početnosti české politologické obce?

Je nesporné, že česká politologická obec – která v roce 1990 na rozdíl od většiny ostatních humanitních a sociálních věd začínala opravdu prakticky na nule – v posledních

dvou dekadách velmi dynamicky rostla co do počtu pracovišť a na nich zaměstnaných osob, počtu studentů i počtu a objemu výzkumných aktivit zveřejňovaných v monografiích či odborných časopisech. Tato dynamika je vzhledem k tomu, že před Listopadem 1989 byla politologie chápána jako zcela nežádoucí buržoazní pavěda, přirozená. Na druhé straně numerické a statistické analýzy prezentované na plzeňském kongresu prof. Petrem Fialou a dlouhodobě vytvářené doc. Janem Holzerem a dr. Pavlem Pšejou jasně ukazují, že česká politologická komunita je stále poměrně malá, navíc se v ní v porovnání s jinými obory dosud etablovalo jen velmi malé množství profesorů a docentů.

K tomuto tématu se určitě ještě vrátíme. Mohl byste předtím zhodnotit organizaci a výstupy plzeňského kongresu?

Ve spolupráci s předsednictvem České společnosti pro politické vědy jsme se rozhodli uspořádat kongres podle jiného modelu, než tomu bylo v předchozích případech. Zejména olomoucký kongres v roce 2006 byl pojat primárně jako velké společenské setkání a prakticky každý, kdo se kongresu zúčastnil, na něm zároveň mohl vystoupit jako přednášející. Výsledkem bylo několik desítek panelů, z nichž některé byly navštíveny hojným auditoriem, jiné nikoli, některé se kvůli absenci přislíbených přednášejících scvrkly do fakticky individuální debaty přednášejícího s několika posluchači. Navzdory pozitivům inkluzivního pojetí kongresu – možnost představit svou práci či myšlenky – jsme se rozhodli pro odlišnou cestu, která by sledovala běžnou praxi podobných setkání ve srovnatelných evropských zemích, ale i „běžných“ odborných konferencí u nás, tj. že kongresu se může zúčastnit prakticky každý, ale s vlastním referátem mohou vystoupit jen ti, jejichž návrhy projdou předchozím recenzním řízením. Taková změna přístupu se mnoha členům české politologické obce zdála příliš radikální a debaty o nevhodnější podobě kongresu ovládly předkongresovou i kongresovou diskusi, osobně jsem však s celkovým vyzněním kongresu spokojený, protože podle mého názoru sleduje současné světové trendy a přibližuje tak českou politologii tomu, co je obecně chápáno jako kvalitní a reprezentativní. Očekávám nicméně, že příští kongres v Hradci Králové v roce 2012 posune skladbu kongresu někam mezi oba naznačené přístupy, tedy bude hledat jakýsi kompromis.

Odhlédneme-li od naznačené debaty, pak kongres hodnotím jednoznačně jako vydařený. Podařilo se nám získat dostatek sponzorských příspěvků a darů, což nám umožnilo uspořádat kongres s velmi dobrým zázemím, záštitu nad akcí převzal rektor ZČU, diskuse v panelech i kuloárech byly velmi podnětné. Na konci roku 2009 pak bude publikován sborník příspěvků.

Byla předmětem kongresových debat i reforma vysokého školství, resp. hodnocení a financování výzkumu v České republice? Nakolik by se nastíněné změny měly dotknout české politologie?

Velmi pozitivně v tomto směru hodnotím zejména vystoupení rektora Masarykovy univerzity a předsedy České konference rektorů prof. Petra Fialy v úvodu kongresu. Mys-

lím, že se mu velmi srozumitelně podařilo nastínit, jak probíhaly a probíhají debaty o uspořádání vztahů mezi výstupy z výzkumných aktivit a jejich financováním, jinými slovy, jak najít klíč k rozhodování o tom, kam mají výzkumné peníze směřovat. Současně prof. Fiala velmi jasně naznačil, že politologie a jí příbuzné disciplíny se s ohledem na počet studentů dostaly k mezi růstu a v krátké době lze očekávat poměrně výrazný pokles. Neopomněl připomenout nepatřičná slova ministryně školství Kopicové, jež v novinovém rozhovoru naznačila, že politologie a další sociální či humanitní vědy by ve studijní oblasti měly být založeny na samofinancování studentů, zatímco přírodní a technické vědy by měl ve studijní sféře stát nadále podporovat. Osobně v jejich slovech vidím pokus o dvojitý přístup, který by mohl být v rozporu s ústavou, ale přirozeně jsem si i já vědom toho, že demografický vývoj v příští dekádě bude vyžadovat redukcii počtu studentů také v politických vědách.

Na kongresu jste byl znovu zvolen do čela České společnosti pro politické vědy. Chápete to jako potvrzení správné cesty v předchozích třech letech?

Upřímně řečeno, Česká společnost pro politické vědy není politology chápána jako prestižní spolek, jako je tomu u některých jiných odborných společností, např. těch, jež jsou zřizovány jako profesní komory s povinným členstvím (architektů, advokátní, lékařská apod.). My jsme zcela dobrovolné sdružení a řada významných českých politologů není členem ČSPV či jsou členy zcela pasivními. Hlavní úkol ČSPV spočívá ve vytvoření prostoru pro vzájemnou komunikaci – máme webové stránky (www.cspv.cz) a zejména odborný časopis Politologická revue – a dále pak v reprezentaci české politologie v nadnárodních strukturách – Mezinárodní asociaci pro politické vědy (IPSA), Středoevropské asociaci pro politické vědy (CEPSA) a v posledních dvou letech rovněž Evropském sdružení asociací politických věd (ECPVA). Úkolem neplaceného předsedy je udržet tyto mechanismy v chodu, na víc v současnosti ČSPV nemá finance, resp. lidské zdroje, protože její členové přirozeně nejdříve musejí odvést práci pro své zaměstnavatele, kteří mají velmi podobnou náplň aktivit jako naše Společnost.

Vrátme se ještě k problematice reformy financování výzkumu v ČR. V posledních dvou letech jste byl členem oborové komise pro společenské a humanitní vědy Rady pro výzkum a vývoj vlády ČR. Mohl byste nezasvěcenému čtenáři přiblížit, v čem práce komise spočívá?

Komise v novém složení vznikla v roce 2008, tedy uprostřed příprav reformy, resp. tehdy, když už byla reforma v podobě novely zákona o financování výzkumu v cílové rovině. Naše komise – podobně jako další dvě pro oblast živé, resp. neživé přírody – je konzultativním orgánem Rady pro výzkum a vývoj (RVV) coby vrcholného grémia propojujícího politiku s vědou v tomto stádiu. Od počátku jsme kritizovali technicistní přístup hodnocení výzkumných výstupů (odstupňovaný počet bodů za jednotlivé typy), který dle našeho soudu výrazně preferoval stabilizované technické a přírodní vědy. Jako

by si RVV neuvědomila, že sociální a humanitní vědy v tomto státě po roce 1948 fakticky neexistovaly v nezávislé a autonomní poloze, ztratily kontakt se Západem, mnohdy vůbec neexistovaly. Jak by nyní – pouze po dvaceti letech standardizace – mohly být na stejné úrovni jako např. česká kvantová fyzika či teoretická matematika? Na přechodné období se sice u některých oborů podařilo prosadit zmírnění kritérií – tzv. národní referenční rámec excelence – ale neprosadili jsme náš největší cíl, tj. aby společenské vědy soutěžily jen mezi sebou o procentně určený balík výzkumných peněz. Celkově cítím po dvou letech práce v oborové radě spíše skepsi, protože většina našich připomínek nebyla reflektována, někdy jsem měl pocit, že si je předkladatelé návrhů ani nepřejí a ignorují nás.

Jste tedy ohledně dalšího vývoje politologie v ČR spíše skeptický?

Osobně se domnívám, že navzdory výše zmíněné skepsi vůči práci oborové komise a zejména jejím dopadům na rozhodování RVV a dalších grémií i realistickým prognózám o očekávatelném poklesu některých kvantitativních parametrů v oboru – zejména poklesu osob studujících politické vědy – není žádný důvod ke skepsi. Politologie se v porovnání s řadou dalších oborů vyvíjí velmi dynamicky, je publikačně, grantově i projektově úspěšná na relativně velkém množství pracovišť, podařila se její decentralizace a postupně sílí i její kontakty a provázanost s evropskými a světovými trendy. Denně se setkávám s mladými motivovanými odbornými asistenty či doktorandy, pracuji s nimi a jsem si jist, že česká politologie má velmi dobrou perspektivu.

Určitě však na české politologii nacházíte i negativa či slabiny. Můžete zmínit ty nejvýznamnější?

Přirozeně nelze přehlédnout, že česká politologie trpí i řadou problémů a neduhů, které po dvaceti letech samostatného vývoje již stěží můžeme označovat za pouhé dětské nemoci. Je zjevné, že pro mnoho českých politologů není obor primárně vědou, ale směšují jej s vlastní medializací či dokonce politickou činností. Nemám nic proti tomu, když politolog – v oblasti, jíž se odborně zabývá – poskytuje zaslíbené a odborné komentáře médiím; takový charakter má nicméně jen menšina mediálních prezentací politologů. Naopak, většinu tvoří vyjádření několika osob, které stojí zcela mimo nejen hlavní, ale i vedlejší proudy oboru, u nichž nevíme, čemu se odborně věnují, ale které se extenzivně mediálně vyjadřují prakticky k čemukoli. Veřejnost – včetně odborné veřejnosti z mnoha jiných oborů – si bohužel spojuje náš obor mnohdy právě s těmito mediálními „politology“. Sebekriticky přitom musím přiznat, že jednou z mých ambicí při nástupu do pozice předsedy ČSPV v roce 2006 bylo zmírnit či odstranit tento jev, resp. odseparovat jej od vlastní politologické komunity. Bohužel k tomu nemáme instrumenty a mediální banalizace výskyt mediálních „politologů“ spíše ještě posílila. Další problémy dle mého soudu spočívají v tom, že některá pracoviště či odborné časopisy dosud neaplikují konkurenční modely a standardy běžné v západním světě, např. anonymní recenzní řízení

na každý publikační výstup apod. Tím opět přispívají k tomu, že politologie dosud není vnímána jako plně westernizovaný a standardizovaný obor.

Proč myslíte, že jsou anonymní recenzní řízení, případně další formy evaluace obcházeny či ignorovány? Není v zájmu samotných pracovišť je aplikovat, aby i s ohledem na výše naznačené redukce v příštích letech obstála v konkurenci?

Musíme vidět – a rozhodně se to netýká jenom politologie – že dosavadní model přidělování výzkumných prostředků nevycházel pouze z odborných, ale rovněž politických kritérií a jisté institucionální setrvačnosti – dobře by se to dalo dokumentovat na způsobu přidělování výzkumných záměrů či zakládání výzkumných center. Výraznou roli sehrávají rovněž centralizační tlaky – z Opavy a koneckonců i z Plzně se lobuje daleko obtížněji než když sídlíte několik set metrů od sídla grantové agentury či ministerstva školství, i když objektivně musím přiznat, že v posledních několika letech se situace výrazně zlepšila. Nebyli jsme tedy vnějším prostředím k udržování co nejvyšší kvality tlače. Druhým důvodem je to, čemu se obrazně říká „český rybníček“ – je nás málo a zabýváte-li se specifickým tématem, dá se dobře odhadnout, kdo jsou „anonymní“ posuzovatelé. Navíc si u nás velká část lidí bere věci příliš osobně – když někdo kritizuje můj článek (v recenzním řízení nebo po zveřejnění), stává se tak mnohdy nepřitelem, namísto abych ho chápal jako někoho, kdo podporuje systém zachování kvality. V malém českém rybníčku se navíc s kýmkoli můžete potkat např. u svého doktorského nebo habilitačního řízení, a pokud si odbornou kritiku vykládá osobní nevráživostí, může to negativně ovlivnit vaše vlastní snahy. To mnohdy vede k tomu, že svou kritiku maximálně zmírňujete. Jako by zde stále přežívala autocenzura z dob před Listopadem 1989.

Dovolte na závěr otázku týkající se plzeňské katedry politologie a mezinárodních vztahů. Ta vznikla před deseti lety pod Vaším vedením. Když se dnes s odstupem podíváte na první dekádu její existence, jste spokojen? A Jak se díváte na další perspektivy politologie v Plzni?

Nejsem tak naivní, abych si myslel, že nedělám chyby, a že některé věci nemohly jít lépe nebo jinak. Na druhé straně jsem již realista také v tom, že zbudovat na zelené louce „nový Oxford“ – jak jsem před deseti lety občas prohlásil – není jednoduchým úkolem, což je dáno nejen vývojem oboru v českém prostředí, ale také celkovým kontextem kulturním, materiálním apod. Jasnou nevýhodou plzeňského politologického pracoviště je jeho monogenerační charakter – je úsměvné, když jsem považován za doyena – ale vyjdeme-li z reality vzniku oboru až po roce 1989, pak se s tím prakticky nedalo nic dělat. Byl bych také raději, kdyby se některé z kolegů, kteří již na katedře nepůsobí, podařilo na pracovišti udržet, ale vím, že to z různých důvodů nebylo možné a jsem rád, že s námi spolupracují alespoň externě. Jako velkou výhodu vidím dlouhodobou orientaci na výzkum, grantovou a projektovou činnost a mezinárodní spolupráci – pokud budeme tyto oblasti dále rozvíjet, pak nás očekávaná redukce činnosti kvůli demografickému poklesu

zasáhne minimálně. Celkově si nejvíce cením vnitřního charakteru pracoviště – řada věcí a postojů je sdílena implicitně, formou režimu a nikoli nařízení, celkově jsme k sobě v porovnání s jinými pracovišti, na nichž jsem působil nebo je znám, velmi kolegiální. Naším přísným sítem projde jen přibližně polovina studentů a ještě menší množství doktorandů, ale za každého z nich jsem pak ochoten se zaručit jako za kvalitního odborníka. Jednoznačně tak u mne pozitiva převažují nad dílčími negativy. To se týká i mého pohledu na perspektivy politologie v Plzni. Pracoviště je personálně dobře obsazené, grantově, projektově a výzkumně výkonné, zájem o studium dle mých očekávání poklesne pouze mírně, nemám tedy důvod se o jeho budoucnost jakkoli obávat.